

Beleidskompasformulier voor internetconsultatie

Titel:

Wet(svoorstel) Internationaal Verantwoord Ondernemen (Wivo) - implementatiewetsvoorstel voor de Corporate Sustainability Due Diligence Directive (CSDDD)

∞ Wie zijn belanghebbenden en waarom?

[Toelichting](#)

Hulpvragen

- Wie zijn direct of indirect belanghebbenden bij het betreffende vraagstuk?

Overzicht belangrijkste nationale belanghebbenden

Ondernemingen zijn de normadressaat van de CSDDD, zij worden dus het meest direct geraakt door de implementatiewetgeving. Zowel ondernemingen van binnen en buiten de Europese Economische Ruimte (EER) die onder de reikwijdte van het wetsvoorstel vallen¹, als hun vertegenwoordigers, zijn belanghebbenden. Net zoals ondernemingen die niet onder de reikwijdte van het wetsvoorstel vallen, maar wel te maken kunnen krijgen met (indirecte) gevolgen ervan. Hetzelfde geldt voor ondernemingen dieper in de keten en in productielanden, en multistakeholder initiatieven die Nederlandse ondernemingen en hun toeleveranciers helpen bij het uitvoeren van het wetsvoorstel.

Daarnaast is dit wetsvoorstel relevant voor maatschappelijke organisaties op het gebied van mensenrechten en milieu en voor vakbonden. Ook de beoogd toezichthouder, Autoriteit Consument en Markt (ACM), is een belangrijke stakeholder.

In Nederland zijn (de voornaamste vertegenwoordigers van) deze partijen regelmatig betrokken bij het implementatietraject:

- Autoriteit Consument en Markt (ACM)
  - Christelijk Nationaal Vakverbond (CNV)
  - Federatie Nederlandse Vakbeweging (FNV)
  - MKB-Nederland (MKB NL)
  - MVO Nederland (MVO NL)
  - MVO Platform (MVO P)²
  - ONL voor ondernemers (ONL)
  - Verbond van Nederlandse Ondernemingen (VNO-NCW)³
- Wie beschikken er over relevante kennis over en ervaring met het vraagstuk?

---

¹ Het wetsvoorstel zal na drie jaar vanaf de formele inwerkingtreding gefaseerd van toepassing worden en vanaf 2029 gelden voor in de EU gevestigde bedrijven met meer dan 1.000 medewerkers en een netto jaaromzet van meer dan EUR 450 mln. wereldwijd, en voor niet in de EU gevestigde bedrijven met een netto jaaromzet van meer dan EUR 450 mln. in de EU.

² NGO's zijn in eerste instantie vertegenwoordigd door MVO Platform, maar worden naargelang behoefte is aan bepaalde perspectieven ook rechtstreeks betrokken.

³ VNO NCW, MKB NL, DSGC en MVO NL zijn vertegenwoordigers van het bedrijfsleven. Maar naargelang behoefte zullen we ook individuele ondernemingen en brancheverenigingen betrekken. Aan de Dutch Sustainable Growth Coalition (DSGC) is ook de toezegging gedaan dat zij betrokken zullen worden bij het implementatietraject. In eerste instantie zal dat via VNO NCW gebeuren.

De belangrijkste nationale stakeholders, adviesorganen, brancheverenigingen, NGO's en ondernemingen beschikken allemaal (in meer of mindere mate) over relevante kennis over en ervaring met *due diligence* of gepaste zorgvuldigheid in waardeketens. Zij kunnen daarom ook relevante inzichten hebben voor wetgeving over dit onderwerp. Dit geldt daarnaast ook voor onderstaande partijen:

- Europese Commissie⁴
- Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO)
- Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)
- Nationale Contactpunt (NCP)
- Sociaal Economische Raad (SER)
- Andere toezichthouders die toezicht houden op gerelateerde wetgeving (bijvoorbeeld NVWA, ILT, AFM, DNB)
- Andere lidstaten
- UN Global Compact Netwerk Nederland

Verder zijn er diverse juristen en andere experts die vanuit de wetenschap of procespraktijk veel kennis hebben over gepaste zorgvuldigheid. En tot slot worden diverse adviesorganen tijdens de consultatieperiode gevraagd om advies te geven over het wetsvoorstel. Het gaat om de volgende adviesorganen:

- Afdeling Bestuursrechtspraak Raad van State (ABRvS)
  - Raad voor de rechtspraak (RvdR)
  - Adviescollege toetsing regeldruk (ATR)
  - College voor de rechten van de mens (CRvM)
  - Commissie vennootschapsrecht
  - Autoriteit persoonsgegevens (AP)
- Op welke wijze zijn belanghebbenden tot nu toe in de verschillende fasen van het beleidstraject betrokken?
Net als voor en tijdens de totstandkoming van de richtlijn, zijn ook tijdens de nationale implementatiefase stakeholders uit het bedrijfsleven en het maatschappelijk middenveld nauw betrokken. Inmiddels zijn al drie informele stakeholderbijeenkomsten, twee rondetafelgesprekken, een webinar en een Midden- en Kleinbedrijf (MKB)-panel georganiseerd waarbij ruimte is gegeven om input te leveren. Ook voert het ministerie van Buitenlandse Zaken verschillende gesprekken met individuele (MKB-)ondernemingen. Zo worden stakeholders actief in de gelegenheid gesteld hun vragen en suggesties onder de aandacht te brengen.

1. Wat is het probleem?

[Toelichting](#)

Hulpvragen

- a) Wat is het probleem?

Internationale handel levert een belangrijke bijdrage aan de mondiale (brede) welvaart: het schept werkgelegenheid en draagt bij aan de mondiale economische ontwikkeling. Hiermee levert het een bijdrage aan de Duurzame Ontwikkelingsdoelen (Sustainable Development Goals – SDG's) van de Verenigde Naties. Ondernemingen kunnen in hun keten van activiteiten echter ook potentiële en daadwerkelijke negatieve gevolgen op mens en milieu veroorzaken of daaraan bijdragen met hun activiteiten of die van hun zakelijke relaties. Voorbeelden van negatieve gevolgen zijn kinderarbeid, dwangarbeid en milieuvervuiling. In lijn met de OESO-richtlijnen en UN Guiding Principles, die Nederland

---

⁴ Waaronder ook wordt verstaan de op basis van de CSDDD op te richten Europese centrale helpdesk. Nationale toezichthoudende autoriteiten zullen samenwerken met deze helpdesk.

onderschrijft, moeten ondernemingen deze nadelige gevolgen voorkomen, beperken of stoppen door gepaste zorgvuldigheid toe te passen. Op 23 februari 2022 presenteerde de Europese Commissie haar voorstel voor de Corporate Sustainability Due Diligence Directive (CSDDD). Deze richtlijn is op 25 juli 2024 in werking getreden en moet nu worden omgezet naar Nederlandse wetgeving.

b) Wat zijn de oorzaken van het probleem?

Ondanks de voortgang en de goede intenties van veel Nederlandse ondernemingen, blijkt onder meer uit de evaluatie van het IMVO-beleid en diverse metingen⁵ in 2020 dat zowel het aantal ondernemingen dat de internationale normen implementeert, als de wijze waarop zij dat doen, achterblijft bij de verwachtingen die het kabinet van ondernemingen heeft vanwege de vrijwillige aard.

Wanneer ondernemingen niet verantwoord ondernemen en negatieve effecten van bedrijfsactiviteiten niet worden voorkomen, beperkt of gestopt, kan dit negatieve gevolgen hebben voor mens en milieu met het risico dat deze kosten worden afgewenteld op de samenleving. Bovendien bedreigt dit het behalen van de duurzame ontwikkelingsdoelen (SDG's).

c) Wat is de omvang van het probleem?

De omvang van alle potentiële en daadwerkelijke negatieve gevolgen is lastig te kwantificeren, wel zijn er op deelthema's indicaties bekend. Volgens de laatste cijfers van de International Labour Organisation (ILO) zijn bijvoorbeeld wereldwijd naar schatting 160 miljoen kinderen betrokken bij kinderarbeid⁶, en zijn naar schatting wereldwijd 28 miljoen mensen betrokken bij dwangarbeid.⁷ Het monitoringsonderzoek⁸ naar de implementatie van de zes stappen van gepaste zorgvuldigheid onder Nederlandse ondernemingen die onder de regelgeving van de Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD) vallen, laat zien dat een deel van de ondernemingen gestart is met stap 1 – het integreren van maatschappelijk verantwoord ondernemen in beleid en managementsystemen – maar er nog nauwelijks ondernemingen zijn die alle zes de stappen van gepaste zorgvuldigheid toepassen.

d) Wat is het huidige beleid en wat heeft de evaluatie opgeleverd?

Diverse onderzoeken⁹ hebben uitgewezen dat internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen gebaat is bij een beleidsmix van elkaar versterkende, vrijwillige en verplichtende maatregelen. Vrijwillige maatregelen bestaan onder andere uit de aanpak voor sectorale samenwerking en ondersteuning van ondernemingen via het MVO-steunpunt. De SER concludeert in het advies "Samen naar duurzame Ketenimpact" dat, in aanvulling hierop, een wettelijke verplichting kan bijdragen aan een grotere impact en een gelijk spelveld onder Nederlandse ondernemingen. Uit onderzoeken en consultaties blijkt dat een dergelijke verplichting het meest effectief is als deze wordt ingericht op Europees niveau; een Europese aanpak zorgt voor een grotere impact in de keten, en draagt bij aan een Europees gelijk spelveld voor ondernemingen.

In het voormalig regeerakkoord 'Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst' is afgesproken dat Nederland IMVO-wetgeving bevordert in de EU en op nationaal niveau IMVO-wetgeving invoert die rekening houdt met een gelijk spelveld met omringende landen en implementatie van mogelijke EU-regelgeving. Nederland heeft daarom de

---

⁵ [Documenten evaluatie IMVO | Publicatie | Rijksoverheid.nl](#)

⁶ <https://www.ilo.org/publications/child-labour-global-estimates-2020-trends-and-road-forward>

⁷ <https://www.ilo.org/publications/major-publications/global-estimates-modern-slavery-forced-labour-and-forced-marriage>

⁸ [Onderzoek naar de implementatie van de zes stappen van gepaste zorgvuldigheid | Rapport | Rijksoverheid.nl](#)

⁹ [Documenten evaluatie IMVO | Publicatie | Rijksoverheid.nl](#)

afgelopen jaren actief gepleit voor Europese IMVO-wetgeving en deze is er met de CSDDD in 2024 gekomen. Voorliggend wetsvoorstel dient ter implementatie daarvan.

- e) Wat gebeurt er als de overheid niets doet (Nuloptie)? Wat rechtvaardigt overheidsinterventie?

Naast het gegeven dat Nederland, als EU-lidstaat, verplicht is de CSDDD om te zetten in nationale wetgeving, kan ook het volgende worden opgemerkt.

In het rapport Goede zaken¹⁰ uit 2023 van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) gaat de WRR in op de belangrijke rol van ondernemingen bij de grote opgaven waar we als samenleving voor staan. De belangrijkste aanbeveling in het rapport is dat goede zaken meer moeten lonen, door een combinatie van beprijzing en normering, regulering en toezicht. Hier speelt de samenleving, en in het bijzonder de overheid, een sleutelrol.

Volgens het WRR-rapport ervaren ondernemingen prikkels om de schadelijke impact van hun bedrijfsactiviteiten af te schuiven op de samenleving. Het is dan niet in het belang van ondernemingen om te stoppen met activiteiten die kwalijk zijn voor mens of milieu. Dit kan onder meer het geval zijn wanneer ondernemingen opereren in complexe mondiale waardeketens.

Ondernemingen opereren soms in landen waar wetgeving op het gebied van arbeidsrechten, mensenrechten en milieu, of de handhaving daarvan, gebrekkig is. In combinatie met bovengenoemde prikkels die ondernemingen ervaren, kan dit ertoe leiden dat publieke belangen zoals de bescherming en bevordering van mensenrechten, arbeidsrechten en het milieu in het gedrang komen. Het WRR-rapport merkt in dit kader op dat goede zaken pas op grote schaal gaan lonen als het schadelijker alternatief duurder wordt, bijvoorbeeld door middel van belastingen, of als dat alternatief niet langer is toegestaan. De overheid moet daarom ambitieus zijn met beprijzing en normering voor bedrijf én consument. Daarbij is een goede match van de instrumenten een belangrijke voorwaarde om beide te doen slagen. Bovendien is het essentieel dat de overheid meer regie neemt over regulering en toezicht. Complexe regelgeving en halfslachtig toezicht belemmeren ondernemingen die een positievere maatschappelijke bijdrage willen leveren.

Het beleid voor Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (IMVO) is gericht op het gedrag van Nederlandse ondernemingen die opereren in landen waar de lokale wetgeving of de handhaving vaak gebrekkig is. Het helpt op deze manier wereldwijde schendingen van mensenrechten en het milieu te voorkomen, helpt schendingen aan te pakken wanneer deze plaatsvinden, en helpt wanneer ze hebben plaatsgevonden met de weg naar herstel. In de antwoorden op Beleidskompasvragen 2 en 3 wordt verder uitgelegd wat het huidige IMVO-beleid inhoudt, en waarom daarnaast wetgeving nodig is.

2. Wat is het beoogde doel?

[Toelichting](#)

Hulpvragen

- a) Wat zijn de beleidsdoelen?

Het doel van de richtlijn is om ervoor te zorgen dat grote ondernemingen die actief zijn op de Europese interne markt, feitelijke of potentiële nadelige gevolgen op de mensenrechten

---

¹⁰ [Goede zaken. Naar een grotere maatschappelijke bijdrage van ondernemingen | Rapport | WRR.](#)

en het milieu in hun waardeketens zoveel mogelijk voorkomen, beperken of beëindigen. Daarnaast worden ondernemingen verplicht om een klimaattransitieplan voor de beperking van klimaatverandering vast te stellen, te publiceren, uit te voeren en te actualiseren om de bedrijfsstrategie in lijn te brengen met de doelstellingen van de Overeenkomst van Parijs (1,5 graden) en de doelstellingen van de Europese Klimaatwet. Dit draagt bij aan een veerkrachtige en toekomstbestendige economie. Door deze doelen in Europese wetgeving vast te leggen, wordt het potentieel van de Europese interne markt beter benut en draagt de richtlijn bij aan een gelijk speelveld binnen Europa.

- b) Aan welke [duurzame ontwikkelingsdoelen \(sustainable development goals, SDG's\) en brede welvaartsuitkomsten](#) dragen de doelen bij?

IMVO is de basis voor een effectieve, efficiënte en coherente bijdrage van ondernemingen aan de SDG's. IMVO en de SDG's vullen elkaar aan en versterken elkaar. De SDG's geven aan waar IMVO op is gericht (het waarom en het wat) en IMVO biedt een stapsgewijze aanpak voor ondernemingen om op een relevante en systematische manier bij te dragen aan duurzame ontwikkeling en de SDG's (het hoe).

De SDG's zijn specificaties van de brede welvaartsuitkomsten die laten zien hoe de kwaliteit van leven zich ontwikkelt in het hier en nu, de effecten op volgende generaties (in Nederland) en op mensen in andere landen. De bijdrage van de CSDDD aan de SDG's zijn grotendeels te verwachten in deze derde categorie, specifiek in productielanden. Dit, doordat in deze landen wetgeving op het gebied van mensenrechten en het milieu of de handhaving van deze wetgeving vaak gebrekkig is. Door verbeterde gepaste zorgvuldigheid door ondernemingen in Nederland gaat de CSDDD wereldwijde potentiële en daadwerkelijke schendingen van mensenrechten en het milieu tegen, en draagt op die manier bij aan de SDG's.

Om in kaart te brengen wat de effecten van dit wetsvoorstel zijn op een duurzame economie, ontwikkelings- en productielanden en gendergelijkheid zijn de SDG-toets en de verplichte kwaliteitseisen 'Effecten op ontwikkelingslanden en Effecten op gendergelijkheid' uitgevoerd. De CSDDD draagt naar verwachting vooral bij aan SDG's op het gebied van armoedebestrijding en betere arbeidsomstandigheden en lonen, SDG's op het gebied van verantwoorde productie en consumptie, vermindering van land- en watervervuiling, en op klimaatactie. Zo zal verbeterde gepaste zorgvuldigheid bij ondernemingen kunnen leiden tot een verbeterde kwaliteit van banen en lonen (SDG 8). Bij positieve impact op het inkomen van werknemers in productielanden zal het daarmee ook bijdragen aan SDG's 1 en 2 (resp. armoedebestrijding en hongerbestrijding) en SDG 10. Verder zal de CSDDD bijdragen aan de SDG's door het effect op SDG 12, 'verantwoorde productie en consumptie' welke gaat om duurzamer gebruik van grondstoffen. Het voorkomen, beperken of beëindigen van (potentiële) negatieve effecten op het milieu zou onder meer moeten leiden tot een vermindering van land- en watervervuiling (SDG 6, 14 en 15), en tot positieve gevolgen voor de gezondheid (SDG 3). De verplichting in de CSDDD voor het opstellen en uitvoeren van een klimaatplan, kan ervoor zorgen dat ondernemingen hun uitstoot zullen verminderen en daarvoor overstappen op duurzamere energiebronnen. Dit kan positieve gevolgen hebben voor SDG 13 (klimaatactie), SDG 14 (mariene ecosystemen), SDG 15 (biodiversiteit) SDG 7 (betaalbare en duurzame energie).

3. Wat zijn opties om het doel te realiseren?

[Toelichting](#)

Hulpvragen

- a) Wat zijn kansrijke aangrijpingspunten om het doel te realiseren?

In de IMVO-beleidsnota van oktober 2020 concludeerde het toenmalige kabinet dat het IMVO-beleid destijds onvoldoende effectief was. Het beleid tot dan toe bestond in de kern uit de convenantenaanpak waarin sectoren gezamenlijk met maatschappelijke organisaties, vakbonden en de overheid afspraken vastlegden om gepaste zorgvuldigheid te gaan toepassen. Andere instrumenten waren het stellen van voorwaarden bij handelsmissies, voorlichting van ondernemingen (o.a. via het NCP) en subsidies zoals het Fonds Bestrijding Kinderarbeid. Onderzoeken lieten zien dat deze vrijwillige maatregelen alléén niet voldoende zijn om over het hele spectrum van ondernemingen adequate voortgang te boeken op IMVO.

- b) Wat zijn, gegeven de aangrijpingspunten, kansrijke beleidsopties?

Zonder de invoering van een wettelijke verplichting is de verwachting dat het beleidsdoel niet behaald wordt, namelijk dat (meer) Nederlandse ondernemingen gepaste zorgvuldigheid in lijn met de internationale normen toepassen en hun verantwoordelijkheid nemen om mensenrechten en milieu in hun keten van activiteiten te respecteren. Bij ongewijzigd beleid verwacht het kabinet dat de gewenste voortgang uitblijft en schendingen door ondernemingen op het gebied van mensen- en arbeidsrechten en milieu onvoldoende afnemen of zelfs toenemen. Om voortgang te kunnen boeken is het van belang dat een aanzienlijk deel van het Nederlandse bedrijfsleven gepaste zorgvuldigheid in lijn met de OESO-richtlijnen toepast.

- c) Wat is de [beleidstheorie \(doelenboom\)](#) per kansrijke beleidsoptie?

Europese wetgeving is het kernelement van een bredere beleidsmix van verplichtende en vrijwillige maatregelen om IMVO te bevorderen, zoals onder Beleidskompasvraag 2 al uiteen is gezet.

4. Wat zijn de gevolgen van de opties?

[Toelichting](#)

Hulpvragen

- a) Wat zijn de verwachte gevolgen per beleidsoptie?

Er wordt aangenomen dat als ondernemingen internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen, zij nadelige gevolgen voor de mensenrechten en het milieu in hun productieketen voorkomen of adequaat reageren op misstanden en deze aanpakken. Het verminderen van nadelige gevolgen zou er dus toe moeten leiden dat de situatie voor de mensenrechten en het milieu in hun keten van activiteiten verbetert. Dat zou ook het geval kunnen zijn voor de mensenrechten en het milieu binnen Nederland, al zijn beide in het algemeen in Nederland al door andere wetgeving behoorlijk beschermd en is er op dat vlak ook sprake van deugdelijke handhaving en toegang tot recht. Daarnaast moeten ondernemingen gaan rapporteren over hoe zij de verplichtingen uit de wetgeving toepassen. Dit zal leiden tot meer transparantie over wat ondernemingen doen op het gebied van mensenrechten en milieu, wat ervoor zorgt dat consumenten bewustere consumptiekeuzes kunnen maken. Op zijn beurt zorgt dit mogelijk ook voor nieuwe commerciële kansen voor ondernemingen die goed op weg zijn met maatschappelijk verantwoord ondernemen en het toepassen van de wetgeving.

De gevolgen van de wet binnen Nederland zijn het grootst voor ondernemingen en, in mindere mate, voor de overheid in verband met het toezicht op de naleving van de verplichtingen van het wetsvoorstel. De reikwijdte van de CSDDD omvat alleen grote ondernemingen, met meer dan 1.000 werknemers en een netto-omzet van meer dan EUR

450 miljoen, of licentie- of franchiseovereenkomsten met een netto-omzet van meer dan € 80 miljoen en meer dan € 22.5 miljoen inkomsten royalty's. De wet zal daarmee naar verwachting van toepassing zijn op een groep van ongeveer 500 in Nederland gevestigde ondernemingen.

Voor ondernemingen die onder de reikwijdte van het wetsvoorstel vallen, zorgt het wetsvoorstel voor een hogere regeldruk. De extra lasten als gevolg van de wetgeving zullen beperkt(er) zijn voor ondernemingen die al goed op weg zijn met het toepassen van *due diligence* in hun ketens. Tegelijkertijd kan goede uitvoering van gepaste zorgvuldigheid zorgen voor beter risicomanagement, meer weerbare waardeketens, betere toegang tot financiering en een betere reputatie. Uit vele onderzoeken blijkt dat het integreren van duurzaamheid in *corporate* besluitvorming leidt tot betere bedrijfsprestaties.¹¹

De overheid neemt een toezichthoudende en handhavende taak op zich. Dit brengt bestuurslasten mee voor de beoogd toezichthouder. Naast de bestaande civielrechtelijke rechtsgang zal ook bestuursrechtelijke rechtsgang mogelijk worden, waardoor de sectoren bij de rechtbanken en de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (ABRvS) met een toename van zaken te maken kunnen krijgen. De inschatting is evenwel dat deze toename beperkt is.

Het wetsvoorstel kan positieve effecten hebben voor productielanden, waaronder eerlijker loon, betere arbeidsomstandigheden, inclusieve economische groei en investeringen in lokale economieën. Tegelijkertijd bestaan er zorgen in productielanden en bij het maatschappelijke middenveld over een mogelijk onbedoeld effect van een brede gepaste zorgvuldigheidsverplichting. Het kabinet deelde deze zorg en heeft tijdens de onderhandelingen over de CSDDD actief ingezet op verplichtingen die in overeenstemming zouden zijn met de OESO-richtlijnen, wat onder meer inhield dat het beëindigen van zakenrelaties een laatste toevlucht moest zijn. Dit is inderdaad op die manier in de richtlijn opgenomen. Ook de implementatiewet en het toezicht op de naleving daarvan zijn zo ontworpen dat dit onbedoelde effect zoveel mogelijk wordt voorkomen. Tot slot beoogt het ministerie van Buitenlandse Zaken met ondersteunde maatregelen voor het bedrijfsleven en ontwikkelingshulp de positieve effecten van wetgeving zoveel mogelijk te versterken en de negatieve effecten te mitigeren.

- b) Welke [verplichte toetsen](#) zijn van toepassing en wat zijn daarvan de uitkomsten (voor zover bekend)?

De volgende toetsen zijn op dit traject van toepassing. De uitkomsten van deze toetsen zijn verwerkt in de memorie van toelichting bij het wetsvoorstel en worden hier kort genoemd.

- Uitvoerbaarheid en handhaafbaarheidstoets (UHT). Deze zal worden uitgevoerd door de beoogd toezichthouder, de Autoriteit Consument en Markt (ACM).
- Bedrijfseffectentoets (BET). Deze bestaat uit vier onderdelen: (1) MKB-toets, (2) effecten op innovatie, (3) markteffecten, (4) regeldruk voor ondernemingen. Naar verwachting zullen de structurele regeldrukkosten voor bedrijven binnen de reikwijdte ongeveer €220 miljoen zijn.¹² Hiervan is €90 miljoen 'bedrijfseigen', kosten die een bedrijf sowieso al maakt, los van de wettelijke verplichting. Daarmee zijn de nieuwe regeldrukkosten ongeveer €130 miljoen. Bedrijven die niet binnen het doelbereik van de CSDDD vallen

---

¹¹ Zie bijvoorbeeld deze meta studie: 'ESG and financial performance: aggregated evidence from more than 2000 empirical studies', te vinden via: <https://doi.org/10.1080/20430795.2015.1118917>.

¹² Bij het inzichtelijk maken van de regeldrukeffecten wordt gebruikt gemaakt van een modelmatige weergave van de werkelijkheid; het standaardkostenmodel (SKM). De kracht van het werken met het SKM is dat er een grote voorspellende werking van uitgaat. Het nadeel is dat gewerkt wordt op basis van aannames: het gaat immers om een toekomstige (beoogde) situatie. Metingen van regeldruk op basis van het handboek zijn geen statistische onderzoeken. Zij dienen een beeld te geven van de orde van grootte van de kosten die door regelgeving worden veroorzaakt en met name duidelijk te maken welke handelingen en verplichtingen de voornaamste oorzaak zijn van deze regeldruk.

kunnen toch te maken krijgen met indirecte effecten, bijvoorbeeld als grote bedrijven kleine bedrijven om informatie te vragen om risico's in hun keten in kaart te brengen. Dit geldt echter lang niet voor alle MKB-bedrijven in Nederland. Uit de MKB-toets (panelgesprek) kwam naar voren dat veel MKB'ers in principe positief staan t.o.v. de CSDDD. Ook werd duidelijk dat veel van hen al te maken hebben met informatieverzoeken van grote ondernemingen, o.a. vanuit de Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD). Zie voor volledige resultaten van deze toets hoofdstuk 5 (pagina 35) van het algemeen deel van de memorie van toelichting. Het ATR zal om advies worden gevraagd over de regeldruk van het wetsvoorstel.

- SDG-toets en verplichte kwaliteitseis 'effecten op ontwikkelingslanden' en verplichte kwaliteitseis 'effecten op gendergelijkheid': Eerste resultaten laten zien dat het wetsvoorstel positieve effecten kan hebben op ontwikkelingslanden, waaronder eerlijker loon, betere arbeidsomstandigheden, beter milieu, inclusieve economische groei en investeringen in lokale economieën, met ook positieve effecten voor het MKB in deze landen. Potentiële negatieve effecten zijn vooral het doorschuiven van lasten naar kleine bedrijven en ketenpartners, en het risico op terugtrekking uit risicovolle gebieden, ondanks verschillende waarborgen in de CSDDD. Gepaste zorgvuldigheid kan op het gebied van gender bijdragen aan het verkleinen van de loonkloof, het terugdringen van gevaarlijk werk voor vrouwen, en het versterken van de positie van vrouwen in kwetsbare omstandigheden. Omdat de richtlijn niet specifiek op genderrisico's focust kan het zijn dat risico's op gender niet volledig geadresseerd worden. Effecten kunnen per land en producent verschillen. Daarnaast kunnen effecten anders uitpakken voor onder andere kleine boeren, MKB'ers en arbeidsmigranten. Zie voor meer resultaten van deze toets hoofdstuk 5 (pagina 34-5) van het algemeen deel van de memorie van toelichting en de "SDG-toets" bij "relevante documenten" bij de internetconsultatie.

Wat is de voorkeursoptie?

[Toelichting](#)

Hulpvragen

a) Wat is het voorstel?

Het gaat hier om de verplichte implementatie van een Europese richtlijn.

b) Hoe houdt het voorstel rekening met:

- [doeltreffendheid](#) en [doelmatigheid](#);
- uitvoerbaarheid voor alle relevante partijen (inclusief [doenvermogen](#), [regeldruk](#) en [handhaving](#));
- brede maatschappelijke impact?

Een brede gepaste zorgvuldigheid verplichting maakt onderdeel uit van de mix van maatregelen waar het nationale IMVO-beleid in voorziet, zoals uiteengezet onder vraag 3. De verwachting is dat die combinatie van maatregelen het meest doeltreffend is. EU-regelgeving draagt bij aan een gelijk speelveld voor ondernemingen op de Europese interne markt. Het wettelijk verankeren van de gepaste zorgvuldigheidsverplichting om negatieve effecten op mens en milieu in de Europese en internationale ketens van activiteiten van ondernemingen te voorkomen en aan te pakken is doelmatig, omdat dit leidt tot een groter bereik en meer impact in productielanden. Hierdoor worden ook onnodige kosten voorkomen omdat ondernemingen niet aan nationaal divergerende regels hoeven te voldoen. Tijdens het implementatietraject zal het ministerie van Buitenlandse Zaken ernaar streven een voortrekkersrol te spelen in Europees verband bij het aankaarten van implementatiedilemma's, met als doel een zo uniform mogelijke implementatie binnen de EU. In lijn met de Aanwijzingen voor de regelgeving 9.4 en 9.5 kiest het ministerie van Buitenlandse Zaken voor zuivere en lastenluwe implementatie.

In het Commissievoorstel voor de CSDDD, de (Nederlandse inzet in de) onderhandelingen hierover en de uiteindelijke richtlijn is rekening gehouden met de effectiviteit, proportionaliteit en uitvoerbaarheid van de gepaste zorgvuldigheidsverplichtingen. Doordat zoveel mogelijk is aangesloten bij bestaande internationale raamwerken (de OESO-richtlijnen en de UNGP's), zijn de doeltreffendheid, doelmatigheid en uitvoerbaarheid van de wetgeving zoveel mogelijk gewaarborgd. Op punten waar die normen zeer open waren is getracht de verplichtingen in de uiteindelijke richtlijn zoveel mogelijk te expliciteren ten behoeve van het waarborgen van de rechtszekerheid. Daarnaast is de wetgeving uitsluitend van toepassing op grote ondernemingen. In het implementatietraject zijn de open normen en de mogelijkheden en wenselijkheid van nadere invulling hiervan ook een belangrijk aandachtspunt. Verder zal expliciet aandacht besteed worden aan de uitvoerbaarheid, door het bedrijfsleven regelmatig te betrekken bij het traject. Het doenvermogen van het MKB, dat mogelijk geraakt zal worden wanneer het in de toeleveringsketen van de grote ondernemingen zit, zal meegenomen worden in de MKB-toets die wordt uitgevoerd als onderdeel van de Bedrijfseffectentoets.

c) Wat zijn de risico's en onzekerheden van dit voorstel?

Aanvullend op de risico's zoals genoemd in de alinea hierboven kunnen zich ook de volgende risico's opdoen:

- Het opkomen van andere (politieke) accenten/wensen door bezuinigingen
- Vertraging door het niet tijdig opleven van de richtsnoeren door de Europese Commissie

- Vertraging tijdens de implementatiefase door druk op de capaciteit bij het ministerie van Buitenlandse Zaken, adviesorganen, het parlement.
  - Door onbedoelde neveneffecten in bijvoorbeeld productielanden
  - Tegenstrijdige belangen (NGO's en bedrijven)
- d) Hoe ziet de voorgenomen [monitoring en evaluatie](#) eruit?
- Gedegen monitoring en evaluatie van de wetgeving is van belang om de doeltreffendheid, doelmatigheid en uitvoerbaarheid in de praktijk te toetsen. Uiterlijk 6 jaar na inwerkingtreding van de CSDDD zal de Europese Commissie een evaluatie opleveren over de werking van de richtlijn en de effectiviteit hiervan voor het behalen van de doelstellingen van de richtlijn.